

Nr 91.

Av herr **Trygger m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag rörande inskränkningar i de värnpliktigas övningar m. m.

Vid föregående års riksdag beslöts en minskning av under fjärde huvudtiteln utgående anslag med sammanlagt i runt tal 9 milj. kr. eller omkring 7 %. Årets statsverksproposition innebär en ytterligare minskning av försvarsutgifterna med i runt tal 20 milj. kr. För lantförsvaret föreslås sålunda en minskning med 10.5 milj. kr., för sjöförsvaret med 8 milj. kr. och för flygvapnet med 1 milj. kr. — allt i runda tal. Den föreslagna minskningen uppgår till icke mindre än omkring 17 %, och sammanlagt skulle vid bifall härtill försvarsbudgeten komma att på två år minska med 23 % under de med organisationen förenade normala kostnader.

Den s. k. granskningsnämndens undersökning resulterade däri, att nämnden ansåg sig böra förorda en minskning för nästkommande budgetår med i runt tal 12.5 milj. kr., varvid de föreslagna besparingarna förutsattes skola vinnas i stort sett genom en ytterligare beskärning av övnings-, underhålls- och materialanslagen samt en nedsättning av till de värnpliktiga utgående penningebidrag. Längre än till nyssnämnda besparingsbelopp ansåg sig granskningsnämnden icke kunna gå, då den icke ville föreslå något inställande av de värnpliktigas övningar.

Med frånseende av detta granskningsnämndens förslag anbefalldes regeringen vissa militära myndigheter och särskilt tillkallade sakkunniga att avgiva förslag till reglering av utgifterna under fjärde huvudtiteln under förutsättning att under budgetåret 1933/1934 icke kunde avses större medelsanvisning än: för lantförsvaret 62 milj. kr., för sjöförsvaret 31 milj. kr. och för flygvapnet 8 milj. kr. mot för innevarande år beviljade belopp av resp. 72.9, 39 och 9 milj. kr.

De på grundval av dessa direktiv utarbetade förslagen hava i allt väsentligt legat till grund för Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda anslagsäskanden under fjärde huvudtiteln. Såsom av det följande framgår, hava besparingssträvandena beträffande sagda huvudtitel därigenom enligt vår uppfattning drivits så långt, att verklig fara för försvarsorganisationens bestånd uppstår. Till en dylik utveckling kunna vi icke lämna vår medverkan. Mer än något annat parti har högern verkat för en sund sparsamhet i budgetpolitiken. Vi gävo också förra året uttryck för vår uppfattning att i en statsfinansiellt brydsam tid även försvarsutgifterna måste vidkännas beskärningar, men de få icke ensidigt drabba försvarshuvudtiteln, och de få än mindre leda till försummandet av en sådan central uppgift som upprätthållandet av en nödvändig försvarsberedskap.

De anslagsreduceringar, som för nu löpande budgetår vidtagits, drabba främst

underhålls- och materialanslagen. Visserligen vållas redan därigenom allvarliga svårigheter för upprätthållandet av den försvarsberedskap som 1925 års försvarsorganisation avsåg att skapa, och ett fortsättande på denna väg genom än längre gående anslagsreduceringar även för nästkommande år kunde alltså befaras lända till bestående skada för krigsmakten och för dess förmåga att fylla densamma åliggande uppgifter. Men som chefen för generalstaben i sin utredning framhåller, »vid ett tillfälligt nedbringande av kostnaderna för den bestående härorganisationen måste främst undvikas att genom besparingarna förkväva det militära livet, konstituerat genom verksamheten inom truppförbanden med deras *huvudsakliga* beståndsdelar *befäl och värnpliktiga*». »*Mindre vådliga* följder än ett intrång på värnpliktens tillämpande har en *tillfällig* minskning av anslagen till materialanskaffning av olika slag, underhåll av befintlig materiel och byggnader m. m. dyl. De menliga följderna av inskränkningar härutinnan under ett år kunna avlägsnas genom motsvarande ökningar under nästkommande år, ett eller flera.» På grundval av dessa grundsatser ansåg sig chefen för generalstaben böra vid fullgörandet av det honom givna uppdraget rörande ytterligare anslagsreduceringar för budgetåret 1933/1934 i första hand undersöka »i vad mån de anbefallda besparingarna kunna åstadkommas genom inskränkningar i härens materiella försörjning och därefter genom inställandet av vissa skolor och utbildningskurser. Först i sista hand kan tvång resas för angrepp mot härens grundval, de värnpliktigas och truppförbandens utbildning». Det visade sig emellertid under utredningen, att den anbefallda kostnadsramen var så minskad i förhållande till de mot organisationen svarande normala kostnaderna, att även sedan synnerligen starka beskränningar gjorts beträffande anslagen till materialanskaffning m. m. ytterligare omkring 5 milj. kr. återstodo, innan kostnaderna nedbringats till den angivna slutsumman av 62 milj. kr. Trots de vådliga följderna för härens liv och rikets försvarsberedskap av inskränkningar i de värnpliktigas tjänstgöring fann sålunda chefen för generalstaben det till sist ofrånkomligt att tillgripa denna utväg.

Departementschefen har icke ansett sig böra vare sig i statsverkspropositionen eller i proposition nr 8 anföra de starkt vägande motiv eller den uttryckliga varning för en inskränkning av värnpliktsövningarna, som av chefen för generalstaben i hans på befallning avgivna förslag framställt. Riksdagen har sålunda hållits i okunnighet om de fördärliga konsekvenser i fråga om krigsberedskapen och de ytterst betänkliga olägenheter för krigsmaktens verksamhet i fred, vilka äro förenade med det nu framlagda förslaget. En sådan underlåtenhet kan knappast nog starkt påtalas. Regeringen synes emellertid icke för egen del hava tvekat att beträda den farliga väg, som betecknas av värnpliktsövningarnas inställande.

Omfattningen av de sålunda föreslagna inskränkningarna framgå av proposition nr 8.

En sammanställning av vad sålunda föreslås ger vid handen, att vid kavalleriet och ingenjörtrupperna praktiskt taget ingen utbildning av värn-

pliktiga kommer att under budgetåret anordnas. Vid träng- och intendenturtrupperna anordnas utbildning endast för studenter och likställda samt underbefäl och fackmän; vid artilleriet inkallas endast en mindre del av årskontingenten; vid infanteriet inställes utbildningen praktiskt taget under hela vintern. Repetitionsövningarna omfatta endast en årsklass vid de truppslag, där inkallelse till sådana sker. Vid infanteriet är denna t. o. m. genom höstgruppens befrielse från inkallelse reducerad med nära en tredjedel. För att vid infanteriet kunna möjliggöra truppförbandsutbildning och sålunda få åtminstone i någon mån det avsedda utbytet av repetitionsövningarna måste under tiden för dessa övningar vid vissa regementen förläggas kontingenter från två regementen. Vid vissa kan då icke repetitionsövning äga rum. Dessa inskränkningar i utbildningen betyda bl. a., att under vintern 1933—1934 kasernerna komma att stå nästan tomma, då endast den fåtaliga fast anställda personalen befinner sig i tjänstgöring. Den för vår armé så betydelsefulla vinterutbildningen uteblir helt och hållet för en årsklass, och Bodens fästning berövas en väsentlig del av sin säkerhetsbesättning. Detsamma blir under sommarperioden fallet med våra kustfästningar.

På grund av de föreslagna begränsningarna av de värnpliktigas övningar under åren 1933—1934 beräknas i årets statsverksproposition antalet tjänstgöringsdagar för värnpliktiga under nästkommande budgetår till sammanlagt endast 3,106,885 mot 4,633,000 under innevarande budgetår. Härvid torde böra beaktas, att i förstnämnda siffra ingår en på av generalstabschefen anförda skäl verkställd ökning av antalet tjänstgöringsdagar för ersättningsreserven från 785,000 till 900,000.

Genom här berörda begränsningar av antalet tjänstgöringsdagar kommer armén att till stor del sättas på indragningsstat så att i kasernerna kommer att finnas endast ett antal fast anställda, vilkas sysselsättning kan bli ganska svår att på ett tillfredställande sätt anordna. Det må här framhållas, att armén är en levande organism, som måste ständigt underhållas, om den ej skall tyna bort. Berövas armén den blodtillförsel, som värnpliktsinryckningarna innebära, då kommer den snart att förlora sin livskraft. Generalstabschefen framhåller också, hurusom inskränkningen av de värnpliktigas tjänstgöring kommer att menligt inverka på utbildningen av befälet av alla grader, och han fortsätter: »All krigserfarenhet visar de ödesdigra följderna av bristande praktisk vana och förmåga hos befälhavare att leda sina truppförband. Därtill kommer den ogynnsamma psykiska verkan inställandet av övningar och därmed av befälskaderns arbete måste få på arméns samtliga personalkategorier. Det kan icke förnekas, att efterkrigsåren i mångt och mycket utövat en deprimerande verkan på arméns befäl. Under de senaste åren har en märkbar förbättring härvidlag inträtt. Man får icke förbise vådorna av ett bakslag beträffande tillförsikten och andan inom arméns befälskadrar. De värden, som gå förlorade genom inställandet av värnpliktsövningar, kunna praktiskt taget icke återvinnas. Förlusterna — i den mån de kunna mätas — påverka försvarsberedskapen under hela den tid, vederbörlig årsklass tillhör bevärigen och landstormen, d. v. s. i mer än 20 år. På grund härav bör en

tillfällig ekonomisk depression icke tillåtas att sträcka sina verkningar till inställandet och förkortandet av de värnpliktigas övningar. Detta så mycket mindre som den för dylika övningar i vårt land tillmätta tiden med hänsyn till försvarsberedskapen redan understiger det ur militär synpunkt erforderliga beträffande såväl manskapets som befälets utbildning.» Chefen för generalstaben förklarar det slutligen vara sin plikt att »framhålla de vådliga följderna för arméns försvarsberedskap och krigsduglighet ett antagande av detta förslag skulle medföra». Och han slutar med att »hemställa, att de av mig föreslagna inskränkningarna beträffande värnpliktens tillämpande i första hand bortfalla, därest möjlighet skulle yppa sig att i någon mån vidga den mig givna kostnadsramen».

Det synes uppenbart, att den varning generalstabschefen med ovan anförda ord uttalat mot det inställande av värnpliktsövningar, som statsverkspropositionen och proposition nr 8 innebära, måste tillmätas en avgörande betydelse. Den minskning av vårt lands försvarsberedskap, som Kungl. Maj:ts förslag måste medföra, framstår för oss så betänkelig, att någon utväg för att undvika en sådan minskning synes oss nödvändig att utfinna.

Regeringen har icke underlåtit att framhålla, att de på försvarshuvudtiteln eftersträfvade och föreslagna besparingarna i första rummet avse åstadkommandet av medel, vilka kunna användas för arbetslöshetens bekämpande. Att de i realiteten komma att användas för detta ändamål, står också fast, även om uppställningen av årets statsverksproposition ger formell rätt för påståendet att de måst tagas i anspråk för andra »verkliga» utgifter. I motsvarande syfte, d. v. s. för arbetslöshetens bekämpande, framförde representanter för det parti, som den nuvarande regeringens medlemmar tillhöra, vid föregående års riksdag motionsvis krav på ett inställande av värnpliktsövningarna. Motionen avslogs av riksdagen, och motiven härför framgå av statsutskottets betänkande, vari det rent ut förklaras, att den rådande arbetslösheten »säkerligen skulle komma att genom ett inställande av värnpliktsövningarna förvärras i synnerhet inom de yngre årsklasserna». Allt talar för att så skall bliva fallet. De av förra årets statsutskott uttalade betänkligheterna gälla sålunda med samma styrka i år som i fjol. Att många värnpliktiga själva dela denna uppfattning framgår av att vid ett regemente huvuddelen av nu i tjänstgöring varande, höstgruppen tillhörande värnpliktiga anhållit hos Kungl. Maj:t att få efter den fastställda första tjänstgöringens slut kvarstanna i tjänst under en tid, som motsvarar dem under följande år åliggande tvenne repetitionsövningar. De värnpliktiga anföra såsom skäl för sin anhållan, att de »äro arbetslösa eller eljest i bekymmersamma omständigheter». Denna framställning talar ett tydligare språk än alla teoretiska utläggningar. Ett visst värde för frågans belysning torde dock böra tillmätas följande uttalande av en internationellt erkänd, nationalekonomisk auktoritet: »Genom en sådan åtgärd (att inställa värnpliktsövningarna) friställer staten en massa ung arbetskraft och måste i nuvarande ekonomiska läge därigenom åstadkomma en praktiskt taget lika stor ökning av antalet arbetslösa. Det synes ganska uppenbart, att en försörjning av dessa arbets-

lösa knappast kan bli billigare än försörjningen av de värnpliktiga. Det skall i varje fall behövas mycket klara och uttömmande beräkningar för att bevisa motsatsen. Man kan med skäl ifrågasätta, om icke en viss utökning av värnpliktsövningarna vore en mera effektiv metod att motarbeta arbetslösheten.» Regeringen är uppenbarligen också på det klara med att ett inställande av värnpliktsövningarna innebär en ökning av arbetslösheten, ty statsministern har själv i ett offentligt anförande medgivit, att »toge man ut hela årskontingenten av värnpliktiga för ett års övning, skulle en väldig massa arbetsdagar absorberas». Om man alltså måste utgå från såsom ett faktum, att en betydande del av de värnpliktiga, vilka icke bliva inkallade till tjänstgöring, komma att gå arbetslösa och sålunda måste beredas arbetslöshetsunderstöd i en eller annan form, så inskränker sig problemet till en jämförelse mellan arbetslöshetsunderstödet storlek per dag och dagkostnaden för en värnpliktig.

Då utgifterna för organisationen i egentlig mening — löner till fast anställda, kasernunderhåll m. m. — icke beröras i nämnvärd mån av de föreslagna övningsinställelserna, torde man kunna utgå ifrån, att de besparingar, varmed man vid ett inställande i större eller mindre omfattning av de värnpliktigas utbildning har att räkna, utgöras av de direkta underhållskostnaderna för den värnpliktiga personal, som lagenligt bort inkallas, eller i runt tal 2 kronor per man och tjänstgöringsdag. Nu har visserligen från regeringens sida framhållits, att det vanliga kontantunderstödet uppgår till ungefär samma belopp. I så fall resulterar emellertid regeringens förslag endast däri att — om man ser saken rent finansiellt — staten får från anslag under socialhuvudtiteln i kontantunderstöd och utan någon arbetsprestation från de understöddas sida utbetala till de genom värnpliktsövningarnas inställande arbetslösa i ungefärliga belopp alldeles detsamma som deras underhåll under värnpliktsövningarna kostar. Det vill med andra ord säga, att staten avstår från möjligheten att utbilda landets ungdom för rikets försvar endast för att bereda dem tillfälle att gå sysslösa och kontant härför mottaga den summa per dag, som deras utbildning skulle kostat. Detta kan icke vara med statsnyttans krav förenligt.

Å andra sidan framhåller regeringen sin önskan att åt de arbetslösa bereda ökade arbetstillfällen. Men vid beredskaps- och andra nödhjulsarbeten — de må kallas allmänna arbeten eller något annat — måste man räkna med vida högre dagkostnader än vid kontantunderstöd — vid de allmänna arbetena enligt vad regeringen synes avse t. o. m. med avtalsenliga löner. Man måste då betala minst de löner, som nu betalas för statskommunala arbeten eller åtminstone 5—6 kronor per dag beroende på orten, där arbetena anordnas eller utföras. Därvid komma arbetslöshetskostnaderna per dag att utgöra bortåt tre gånger så mycket som dagkostnaden för en värnpliktig.

Det framgår härav, att man i förra fallet icke kan vänta några besparingar, och att i det senare uppstå ökade utgifter. Detta kan icke kallas sund budgetpolitik. En rättelse härutinnan står uppenbarligen att vinna genom att vidtaga en minskning av för arbetslöshetens bekämpande anslagna medel

med det belopp, som erfordras för värnpliktsövningarnas anordnande även under budgetåret 1933/1934 i samma utsträckning, som äger rum under innevarande budgetår.

Det förefaller för övrigt anmärkningsvärt, att regeringen vid sina undersökningar rörande olika möjligheter att försörja de arbetslösa synes hava alldeles förbisett, att just värnpliktsövningarna äro de bästa och billigaste utbildningstillfällen, som kunna erbjudas de arbetslösa. Nu anslås betydande medel till andra kurser och studiecirklar, där de unga kunna få användning för sin nödtvungna ledighet. Unga arbetare erhålla stipendier för att vid t. ex. folkhögskolorna få utbildning och försörjning under nu rådande depressionstid. Härom är intet annat än gott att säga, men ligger det icke en betänkelig inkonsekvens i, att den militära utbildningen, vilken syftar till landets omedelbara nytta, som är av utslagsgivande betydelse för statens eget bestånd och som kan för riket bliva av vitalt värde, att den utbildningen skall genom statsmakternas ingripande berövas den arbetslösa ungdomen? Man kan kanske förklara motiven till ett dylikt handlingssätt, men man kan icke förstå och än mindre gilla en dylik tankegång. Inställandet av värnpliktsövningarna kommer också att medföra betydande olägenheter genom minskade inkomster i förläggningssorterna, där åtskilliga näringsidkare och andra hava sin huvudsakliga utkomst genom den militära personalens vistelse där. Så framhåller stadsstyrelsen i Boden i en hemställan till regeringen om att indragningar av militära övningar inom Bodens garnison icke måtte ifrågakomma, att Bodens stad och omkringliggande bygd är till största delen i ekonomiskt avseende beroende av de stora militärförläggningarna i staden. Styrelsen beräknar, att endast för utebliven leverans av vissa angivna förnödenheter tillfogas ortens befolkning en årlig förlust på åtminstone 200,000 kr., om övningarna begränsas enligt statsverkspropositionen. Detta kan medföra krav på understöd även åt andra än direkt arbetslösa. Allt talar för att de beräknade besparingarna icke bliva reella utan till stor del fiktiva. En sådan sparsamhet är i högsta grad missriktad. Den är att »bota ont med värre».

Slutligen torde tagas under övervägande, huruvida icke för arbeten inom till lantförsvaret hörande etablissemang och områden skulle kunna anbefallas inkallande av arbetslösa värnpliktiga, uttagna till depåttjänst, under i värnpliktslagen stadgat antal dagar. Otivelaktigt finnas åtskilliga arbeten för lantförsvarets räkning — såsom gallring och rensning av skog, anläggande och förbättrande av vägar, skjutbanor o. d. — vilka av brist på medel under de senare åren icke kunnat komma till utförande, men som dock äro av den betydelse, att de icke böra uppskjutas. Då här berörda arbeten på sätt, som här förordats, kunna utföras till betydligt lägre kostnader än om de utföras såsom beredskapsarbeten, synes den här ifrågasatta anordningen kunna på ett för staten fördelaktigt sätt bidra till lindring av arbetslösheten. Kostnaderna synas lämpligen kunna tagas av för arbetslöshetens bekämpande anslagna medel.

Huruvida någon ökning av de för arméns personal å övergångsstat, å

reservstat eller i reserven i statsverkspropositionen beräknade anslagen i samband med den här förordade, normala inkallelsen av vänpliktiga till lagstadgad tjänstgöring kan befinnas erforderlig, torde icke med för oss till hands stående uppgifter vara möjligt att avgöra. I varje fall synes denna fråga böra vid vederbörlig utskottsbehandling göras till föremål för uppmärksamhet. Härvid torde också böra utredas konsekvenserna för reservpersonalens utbildning och användbarhet av den begränsning av sagda personals tjänstgöring, som av Kungl. Maj:t ifrågasättes. Måhända bliver det nödvändigt att med hänsyn till dessa omständigheter vidtaga en höjning av vederbörliga anslag för denna personalkategori.

På grund av vad ovan anförts få vi vördsamt hemställa, att riksdagen måtte besluta

att lämna utan bifall de av Kungl. Maj:t föreslagna inskränkingarna i de jämlikt V. L. stadgade övningar för värnpliktiga;

att sålunda antalet tjänstgöringsdagar för värnpliktiga under budgetåret 1933/1934 måtte i likhet med innevarande budgetår beräknas till 4,633,000 — därav för ersättningsreserven 785,000;

att bemyndiga Kungl. Maj:t att inkalla till ersättningsreserven uttagna värnpliktiga till i V. L. angivet antal tjänstgöringsdagar i den omfattning, som kan befinnas lämpligt för utfärdandet av vissa erforderliga arbeten å kaserner och övningsfält m. m. samt att härför disponera behöfligt antal tjänstgöringsdagar för ersättningsreserven, dock högst 300,000;

att av ovanstående föranledda ändringar i av Kungl. Maj:t begärda anslag för de värnpliktigas avlöning, för mathållning, munderingsutrustning etc. måtte vidtagas; samt

att en med hänsyn till ovanstående erforderlig ökning av anslagen till arméns personal å övergångsstat, å reservstat och i reserven verkställes;

att de till arbetslöshetens bekämpande avsedda medel minskas med ett för ovanberörda åtgärders genomförande erforderligt belopp, förslagsvis högst 5 milj. kronor.

Stockholm den 20 januari 1933.

Ernst Trygger.

Joh. Nilsson,
Kristianstad.

G. Sederholm.

Ludvig Widell.

J. B. Johansson.

Martin Svensson.

K. J. Gustafsson.

Nils Wohlin.

K. von Geijer.

